

Ladislav Babić

FANTOM SLOBODE

Par kratkih opaski na film (*„Fantom slobode“*, Bunuel) o kojem sam razmišljao dok nisam zaspao, pa nastavio ujutro. Neobjavljeni tekst star je više od pet godina.

„*Le Fantôme de la liberté* (sh. *Fantom slobode*) je francusko-italijanski igrani film snimljen 1974. godine u režiji Luisa Buñuela. Po žanru je mješavina drame i crne komedije. U njemu ne postoji čvrsti zaplet, nego se sastoji od niza epizoda koje povezuju likovi koji, često bez nekog objašnjenja, prelaze iz jedne epizode u drugu. Radnja tako počinje u Španiji za vrijeme napoleonskog rata da bi se prebacila u sadašnjost te prikazivala niz bizarnih likova u grotesknim situacijama. Buñuelu, koji je u vrijeme snimanja imao 74 godine, to je bio pretposljednji film, i u njemu je iznosio koristio svoj prepoznatljivi nadrealistički stil, ali i ironičan stav prema buržoaziji i tadašnjem poretku.“

Izvrsno su međusobno povezane paradoksalne situacije koje u osnovi pokazuju da robujemo konvencijama, da je sloboda relativna i da njeno shvaćanje ovisi o pojedincu (koji sebi uzima pravo da nešto čini, dok se zgražava nad djelima drugoga), no i o tome koliko ti drugi dopuštaju uzeti. Ali i da si više slobode može priuštiti (točnije, rušiti konvencije) onaj tko raspolaze silom, bolje rečeno – s moći! Bilo oružanom, poput napolenonovog oficira koji može u krevet poleći mrtvu sveticu (nakon što razračuna sa zarobljenicima koji viču "*dajte nam okove*" – dobar uvod u kasniji film koji pokazuje da smo ustvari uvijek u njima), ili institucionalne (bilo lične, bilo da imaš prijatelja na položaju), ili prefekta policije koji na kraju filma izbjegava kaznu za skrnavljenje sestrina groba. U tom rasponu, od oružane do institucionalne moći sve se drugo odvija. Licemjerje mladića koji spava s vlastitom tetkom ali se zgražava bičevanja mazohiste, preko prefekta koji nimalo uzbuđen mrtvo hladno gleda i sluša svirku gole sestre-nimfe, kvaziuljuđenog odnosa doktora i pacijenta koji puca na nepodnošenju istine, pa do policijske škole gdje čuvari reda ni ne slušaju profesora koji im tumači relativnost konvencija, već se sprdaju s njime da bi na cesti primijenili jedino što su usvojili u životu: prisilom službene odore natjerati vozača na poštivanje konvencije koju valjda jedino razumiju - ograničenja brzine. Tu su i svećenici koji se učas pretvaraju u kockare, pa neki tip koji si uzima slobodu pucati po ljudima i potom, oslobođen – jer si je porota uzela slobodu da tako presudi - dijeli autograme poput heroja (jako dobra korelacija sa svečanim dočecima naših ratnih zločinaca, nakon odsluženja 2/3 kazne).

Sve prepuno relativnosti slobode, ljudskog licemjerja i utjerivanja "*ispravnog*" vladanja temeljem moći koja se lako izbjegne ako si njen nositelj. Kao što reče Rousseau, "*Čovjek je rođen slobodan a posvuda je u okovima*" od kojih ogromni dio sam sebi nameće. Uostalom, ta potraga za slobodom naliči fantomu – neuhvatljivoj prikazi – koja kruži svijetom. Kažu da je naslov filma referenca na Marxa i "*bauk komunizma koji kruži Evropom*".

Nekako se najljudskijom čini poruka vezana uz incest tetke i nećaka. Nakon što propadnu njegova moljakanja, pokušaj zadovoljenja silom (gušenje jastukom), nakon što on razočaran odlazi i potom se vraća u sobu, čekaju ga njene riječi "*uzmi, možeš dobiti sve što želiš!*". Drugim riječima, put do slobode i očekivanja

od nje je naprsto svojevoljno pristajanje osoba na uzajamni odnos, bez upotrebe prinude. Pa se vraćam profesoru u policijskoj školi i pokušaju da preko poligamije objasni ograničenim pajkanima, relativnost konvencija. Zaista, pristaje li harem dobrovoljno da živi sa mnom, što se to koga tiče.

Prisjećam se jedne *TV* emisije – interesantno, još iz *Juge* – gdje je neki tip imenom *Komaja* doveo u studio nekoliko svojih ljubavnica i djecu koju je imao s njima – i svi su oni otvoreno pričali o uzajamnom seksanju, kako nitko nikome ne ograničava i druge veze, itd... Doduše, djecu nitko ništa nije pitao, a posljedice (djeca) se moraju ukomponirati u društvo kakvo jeste, što vjerojatno za većinu vrlo loše završi. Ne znam jeli tip još živ, a ako jeste možda je u invalidskoj mirovini s iščašenom "*onom stvari*", s obzirom da su svi pričali kako treniraju višesatni neprekidni spolni odnos.

Sve u svemu, velik dio problema je u suprotstavljanju ljudske biologije i pokušaja da se ona konvencijama zauzda, da se svi ljudi psihološki uprosječe, uslijed čega su dotjerani do prinudnog ponašanja dok ih spoznaja istine nevjerojatno frustrira. A kako u nametanju konvencija leži i fizička sila, lijepo svjedoči *Goyina* slika na zidu prefekta policije, koja nas vraća na sam početak filma i time gradi lijepu paralelu sa suvremenosoću.

Nekako sam slično iznesenom doživio film, koji je zaista krajnje subverzivan. Ali, kapitalizam sa svim svojim popratnim "etičkim" standardima odavno je oguglao na subverziju. *Bunuel* je zaista takav režiser. Negdje sam pročitao kako je prije dodjele *Oscara* za "*Diskretni šarm buržoazije*", u nekom intervjuu izjavio kako će ga – naravno – dobiti, jer ga je platio 25000 dolara! I zbilja ga je dobio. A sistem, poput onih buržuja iz spomenutog filma koji koračaju beskrajnom cestom bez vidljivog cilja, naprsto ide dalje! Jebe mu se za poruke i pouke, ako na tome može zaraditi. Drži narod dalje samo od participacije u ekonomskoj moći.

18.01.2022.g.